

BUTLLETÍ FILOSOFIA 3/18

RONDALLES I DONES CONTES DE PROTAGONISTES FEMENINES

SUMARI BUTLLETÍ FILOSOFIA 3/18.

Núm. 138. Febrer 2024.

Elaborat per Irene de Puig.

Introducció, p.2. **Selecció de contes: Llavoreta-Tomateta**, p.4; **Les tres germanes i el gegant**, p.6; **L'ós blanc**, p. 9; **L'estudiant del rei**, p.11; **Qui mana a casa?**, p. 14. **Activitats**, p.15. **Informacions**, p.17.

Introducció

Per commemorar el DIA DE LES DONES, enguany us oferim un breu aplec de rondalles recollides per quatre recol·lectors i una recol·lectora dels països catalans.

Les rondalles tracten aspectes profundament humans: les relacions, els vicis i virtuts, la bondat la bellesa, la justícia, els sentiments, ... Com dèiem a l'anterior butlletí :

"Els contes o rondalles ens parlen de qüestions fonamentals i que afecten i han afectat els éssers humans des de sempre: l'amor, l'estimació, l'admiració, la por, la convivència, el poder, l'abús, el destí, la superació, la màgia, l'ajut dels altres, la humilitat, la valentia, l'estupidesa, l'astúcia...."

I, és clar s'hi mostra el paper dels homes i de les dones. Papers que alternen indistintament homes i dones valents i prudents i homes i dones beneïts o malvats. Hi ha de tot!

Una lectura superficial i limitada de les rondalles ha fet dir a alguns pares i mestres que els contes són masculistes i, en algunes escoles, s'han revisat les biblioteques i s'han foragitat els contes considerats "perniciosos" o "no convenients".

Això mostra d'una banda que la ignorància és atrevida i, en correspondència, un infundat menyspreu cultural. Vol dir que aquests guardians o guardianes de l'equitat no s'han preguntat quin és el vertader sentit dels contes i, amb una opinió gratuïta i desafortunada, escombren milers d'anys de patrimoni cultural oral.

Els personatges de les rondalles no representen un paper real, que pugui estudiar la psicologia o la sociologia, són arquetips, herois o heroïnes, que poden ser prínceps o princeses, carboners, pageses, pastores, reis i reïnes, dracs i llops, ossos i granotes, etc.

La desconeixença sobre el paper que poden jugar els contes com educadors de moltes generacions és ben palesa i aquesta censura deixa de banda tot el sentit profund i simbòlic que els embolcallen. Tal com diuen els experts, la gràcia dels contes populars no es troba en els detalls que poden ser aparentment sexistes, tenen missatges molt més subtils, com per exemple, que si t'esforces molt aconseguiràs sortir-te'n, que ser generós té la seva recompensa o que si ets murri pots aconseguir alguns privilegis, que per resoldre algunes proves cal ajuda...

"En el fons de les rondalles –tant si són meravelloses com si són d'animals o de caràcter realista–, el que hi batega és la humanitat amb tota la seva càrrega vital, transmesa a través de la paraula que emociona, que commou, que fa riure o plorar, que obre vies de coneixement i dibuixa constel·lacions de sentiments." Caterina Valriu i Llinàs. Capítol titulat «La rondalla» a l'obra col·lectiva *Tradicionari*, (2010).

Qui llegeix els contes en clau de gènere és partidista, com qui els llegeix en clau classista o en pacifista. Els contes han passat per moltes cultures i llengües, règims, ideologies i religions. Representen un subsòl que ha superat espais i temps. Com s'explicaria sinó que hi hagi versions de contes semblants arreu del món?

Les rondalles són narracions antiquíssimes que s'han transmès oralment combinant elements reals i fantàstics. Aquests relats traspassaven fronteres i per això s'han pogut trobar versions del mateix conte en països ben allunyats.

Que la Ventafocs sigui un conte universal i hagi tingut tanta difusió amaga la reivindicació del dret de la dona d'obtenir poder i riquesa encara que sigui per mitjans màgics ja que la societat li negava els camins legals. La Ventafocs no és, evidentment, una revolucionària en el sentit modern de la paraula, però gràcies al seu enginy i atreviment desafia les normes injustes que li imposen i, tot desobeint, aconsegueix la seva fita: l'autonomia i la llibertat.

Només com a mostra, us proposem unes lectures que, essent arrelades a la tradició presenten dones potents, actives, fortes. Si el que demanen els censors i vetlladors de la "correcció" són nous models, aquí en teniu uns quants i no cal inventar-se prínceps Ventafocs ni noves Blancaneus i menys encara adulterar la riquesa dels contes tal i com ens els ha deixat la tradició.

Llegiu-los als nens i nenes, als nois i noies, tenint en compte el que diu sàviament Josep Temporal al llibre *Rondalla meravellosa i Filosofia*: "la rondalla, en el seu missatge antropològic, no n'és en absolut, de sexista. Heroïna i heroi tenen una rigorosíssima condició d'igualtat en el seu tractament antropològic i moral".

Per tal d'orientar al professorat s'ha fet una distinció per nivells educatius pensant segons la complexitat de la narració i la temàtica. Però cada ensenyant podrà triar segons l'alumnat que tingui al davant. Això vol dir que, si els voleu usar, no us podeu estalviar de llegir-los tots!

I en acabar aquesta breu antologia oferim unes pinzellades de com es poden treballar aquests contes, entenent que la vostra experiència i saviesa en traurà molt més profit que les simples indicacions esbossades.

CI	<i>Llavoreta-tomateta</i>	Gonzalez Sanz, C. Despallerofant. Baix Cinca.	ATU 700
CM	<i>Les tres germanes i el gegant</i>	Amades i Gelats, J. Folklore de Catalunya.	ATU 311
CS	<i>L'ós blanc</i>	Serra i Boldú, V. Rondalles populars	ATU 425A
1er C ESO	<i>L'estudiant del rei.</i>	Maspons i Labrós F. Contes populars catalans	ATU 514
2on C ESO	<i>Qui mana a casa.</i>	Castelló i Guasch, J Rondalles de Formentera.	ATU 1375

Selecció de contes

Proposta per a CI de Primària: Llavoreta-Tomateta

Una vegada era una dona que tenia una xiqueta tan petiteta, tan petiteta que era com una llavoreta de tomata i sa mare la cridava així: «Llavoreta -tomateta». I un dia va dir:

-Llavoreta-tomateta! — mira has de portar aquesta olla al forn”

Diu ella:

-Però si pesa més que jo!.

-Ves, ves, que jo ja m'he fet molt gran i ja has de començar a fer-ho tu.

-Molt bé, doncs doneu-me-la.

I li posa l'olla al cap. I ja se'n va carrer avall, catarrin, catarran, catarrin, catarran, i per tot on passava anava cantant. I així que la veu una dona i exclama:

- Oi, aquesta olla camina sola!

I Llavoreta-tomateta contesta:

-No va sola, jo soc a sota.

-Oi!, quin esglai, qui m'ha contestat?, jo no veig ningú.

-Sóc jo.

-Oh, oh,— diu admirada aquella dona— una olla camina sola pel carrer i una veu em contesta, què passa?

I vinga: garrin, garron, garrin garron i arriba al forn:

-Bon dia!

I tothom es gira, els forners, les dones que esperaven...

- Qui hi ha? Qui ha dit «bon dia»? Si no n'hi ha ningú!

- Jo!

- Oh!

- Ajudeu-me! -

- Com et podem ajudar?.

- Aquí, que tinc una olla al cap.

- Només veiem una olla és a terra...

- Jo soc a sota!

I tan soroll va fer que els forners li treuen l'olla del cap i van veure una nineta petiteta, molt petiteta!

-Com és que t'envien a tu?

- Doncs mira, la meva mare ja es fa gran i he de començar a ajudar-la.

En arribar a casa diu a la seva mare:

- No et puc ajudar més, perquè tots em diuen que no em veuen i que sóc tan petita i que...

-Però què dius?, tu no has de fer cas de ningú. Tu m'has de fer cas a mi i fer les coses que calguin.

I segueix:

-Mira, saps que hauries de fer?, que hauries de portar el bou a pasturar.

Diu:

-Mol bé, doncs li duré.

Agafa el bou, li posa una corda i se'n va pel camí l'horta. I troba a una gent i diuen:

- Oi, aquest bou va sol!
- No va sol, que el pasturo jo - diu ella.
- Oi, qui ens ha contestat? Si està tot sol i no és de ningú, ens el podríem endur a casa.
- Que no està sol!, que jo soc aquí! – Va cridar Llavoreta-Tomateta

En sentir la veu van agafar por i van dir:

- Hi deu haver algú amagat dins a les bardisses i ens contesta, perquè no es veu ningú!

Quan ja es feia de nit, la nena, se'n va anar amb el bou cap a casa.

L'endemà li diu a la seva mare:

- Mira ja torno més a pasturar el bou perquè una gent me'l volien robar, i com que jo sóc tan petiteta, no em veien, i he passat molta por perquè quasi me'l prenen.

Diu la mare:

- Si no hi vols a anar, que avui mengi remolatxes i no cal que el portis a pasturar.

- Molt bé, doncs aniré a jugar amb les remolatxes.

Jugant, jugant ella amb les remolatxes, el bou s'hi acosta i es menja la remolatxa on hi havia la llavoreta. I sa mare vinga cridar:

- Llavoreta-tomateta!, on ets?
- Aquí a la panxa del bou.

- Oi, sento com una veueta!, però, on ets?, on t'has ficat ?

Tot pensant va descobrir que se l'havia menjat el bou. I llavors li va començar a donar menjar i vinga donar-li menjar, vinga donar-li més menjar i, l'endemà, on hi havia el fem, va trobar la Llavoreta que havia sortit del bou. I sa mare la rentar ben rentada i li va dir:

- Mai més vagis allà a on menja el bou, que com que ets tan petiteta se t'empassa..

I la gent els va criticar, però ella i la seva mare estaven contentes de viure plegades encara que fos molt petiteta.

I conte contat, ja s'ha acabat

* * *

Carlos Gonzalez Sanz. *Despallerofant. Recopilació i estudi de relats de tradició oral recollits a la comarca del Baix Cinca*. Institut d'estudis del Bai Cinca, 1996. Conte núm. 29 Llagoreta-tomate. Explicat per Andresa Beán. Natural de Fraga. Entrevista realitzada el 24-7-93.

Per aquesta antologia i pensant en els infants de 6 i 7 anys hem fet una adaptació lingüística del conte original.

Proposta per a CM de Primària: Les tres germanes i el gegant

Vet ací que una vegada hi havia un pare que tenia tres filles. Un dia, que va haver d'anar a fira, els preguntà què volien que els portés. La més gran va demanar un vestit; la mitjana, un anell, i la petita, tres roses ben boniques i que fessin força olor. El pare va voltar tota la fira, vegades i més vegades, i va mirar i remirar totes les parades per trobar el vestit i l'anell que fos més bonic de tots. Les roses, va pensar que, si les comprava a la fira, amb els molts dies que havia de fer de viatge, se li marcirien i quan arribaria a casa foren passades, i es va fer l'intent de cercar-les quan fos a la vora de casa seva.

Quan s'acabà la fira, el bon home se'n va tornar cap a casa seva. Quan ja li faltava poc per arribar-hi, va trobar un jardí, on hi havia tota mena de flors molt i molt boniques. Va entrar-hi i en va collir tres roses. Així que les va tenir a la ma, se li va presentar un gegantàs tan alt, que gairebé arribava a tocar el sol, i li preguntà per què havia collit aquelles tres roses del seu jardí, les quals eren precisament les que ell més s'estimava. El bon home li explicà que les volia per portar-les a una filla seva que les hi havia demanades per quan tornés de la fira. El gegant li digué que, en càstig d'haver-li pres les tres roses, li faria patir un mal de ventre fortíssim i terrible, del que només se'n podria escapar si li donava una filla per casar-s'hi. Li va dir que s'hi pensés, que li donava set dies de temps per a determinar-se. Si al cap de set dies no li portava una filla, li vindria el mal de ventre.

El bon home se'n va anar cap a casa, tot trist i pensatiu. Va donar els tres presents a les seves filles, les quals en van estar molt re contentes i satisfetes. Molt aviat van adonar-se que el seu pare estava tot trist i no a participava de la seva alegria i li van preguntar què tenia. Ell els ho explicà. De seguida, la gran li va dir que no patís, que ella de ben bona gana, es casaria amb el gegant, per tal que ell no hagués de passar el mal de ventre.

El bon home va portar la filla al gegant, que en va estar molt content. Li va ensenyar el seu palau, que era immensament gran, tant que hi havia una cambra per cada dia de l'any. Totes estaven obertes, menys la del darrer dia. Li va dir que podia passejar-se i entrar i sortir de totes les cambres, menys d'aquella que era tancada. Li donà la clau de la cambra, que portava lligada una poma al capdavant i li va dir que mai, per res del món, no l'obris, perquè, si ho provava, la poma li cauria a terra, es marcaria i ell coneixeria que no l'havia obeït. Aleshores, per castigar-la, la mataria.

El gegant i la donzella van viure set anys molt contents i feliços. Ella voltava pertot arreu i no es cansava de seguir cambres i més cambres, puix que si l'una era gran, rica i bonica, l'altra, encara ho era més. Mai, en aquells set anys, no li va venir cap desig de veure la cambra tancada. Però, heus ací que, al cap d'aquell temps, un dia li van venir unes ganes tan fortes, que no es va poder aguantar. Va pensar que deslligaria la poma de la clau i, així, no li cauria. Va passar tres dies i tres nits rumiant com ho faria per deslligar la poma, però no se'n va pas poder sortir; fins que decidir que no la deixaria caure, perquè tindria tot el compte a aguantar-la ben fort. Tota decidida, va posar la clau al pany i, així que hi apuntà, li va caure la poma i se li va macar.

Podeu comptar quin disgust que va tenir! Però va pensar, morta per morta, almenys veure què hi ha dins d'aquesta cambra, i va veure tot el sostre ple de dones penjades, totes sense cap, i allí, en una runa grandiosa, a milers de caps de dona.

Així que el gegant va arribar, com cada dia li féu ensenyar la clau. Va veure que la poma era macada i va conèixer que, contra el seu manament havia obert la porta. Fet una fúria li va dir:

-Tu, com totes les altres, tampoc no has sabut obeir-me; doncs, com elles, moriràs escapçada i penjaré el teu cos al sostre.

I així mateix ho va fer. Li tallà el cap, el tirà per allí terra, a la pila, i va penjar el cos al sostre. De seguida, féu dir al seu pare que li enviés una altra filla, si no volia patir aquell terrible mal de ventre. El pobre pare va cridar les seves filles i els explicà el que passava. De seguida, la mitjana es va oferir a anar amb el gegant. La va rebre molt bé, i li digué el mateix que havia dit a la seva germana. I ella, com la gran, li va prometre que el creuria, i se'n va fer el propòsit. Però, com l'altra, al cap de set anys, no va poder resistir la temptació; obrí la porta, li va caure la poma, se li macà, el gegant va descobrir que no l'havia cregut i, com a la seva germana, li tallà el coll, la va penjar al sostre i també, com la primera vegada, va enviar a dir al seu pare que si no li portava una altra filla, li vindria el mal de ventre.

Quan el bon home, amb les llàgrimes als ulls, va explicar a l'única filla que li quedava el que havia passat, la filla li va contestar:

- No us espanteu, pare, que jo aniré amb el gegant i, a mi, no em passarà com a les meves germanes i, fins i tot, les salvaré.

El pare va portar la seva darrera filla al gegant, que va estar-ne molt content. Li va dir el mateix que les altres dues. Però, així com les altres van fer el propòsit de no anar per res a la cambra que el seu marit volia que no veiessin, la petita, tot al contrari, va creure que, si ell no ho volia, devia ésser per alguna cosa de mal, i va proposar-se de saber què hi podia haver, com més aviat millor. De seguida, va agafar la poma, la va ben embolicar amb força draps, de manera que, si li queia, trobés un

bon coixí i no es pogués macar. Quan la va tenir ben embolicada, obrí la porta i restà tota esgarriada de veure tantes centes de dones penjades i tants caps i més caps per allí terra i, entre tants, hi va trobar els de les seves germanes. Tota horroritzada, va tancar la porta i esperà que tornés el gegant. Així que aquest va venir, va dir a la minyona:

- A veure, ensenya'm la clau de la cambra del darrer dia de l'any.

Ella la hi va ensenyar i, com que ell va trobar la poma ben sencera, no va

pas conèixer que la cambra havia estat oberta. Com que estava molt cansat es posà a dormir com un soc. Mentre dormia, ella va agafar la seva espasa i, d'una espasada ben forta, li va tallar el cap en rodó, que caigué a terra tot rodolant. En rodolar, se li enganxà el bigoti amb la pota del llit; això el va despertar i, en veure que no tenia cap, es posà a cridar:

-Doneta meva, doneta meva, agafa aquella clau de la poma i vés a la cambra del darrer dia de l'any, obre-la; en un racó trobaràs el pot de l'ungüent d'enganxar caps, porta'l de seguida i enganxa'm el cap, per l'amor de Déu, que no sé com deu haver estat que m'ha caigut.

La noia agafà la clau, va anar a la cambra de les dones penjades i cercà el pot de l'ungüent d'enganxar caps. Quan el va tenir, cercà els caps i els cossos de les seves germanes, els va untar una mica el coll, els posà el cap damunt i, al moment, els quedà enganxat, tan fort que, per més que el belluguessin, no els queia ni els trontollava.

Quan va tenir les seves germanes enllestides, se'n va anar a enganxar el cap del gegant, que no parava de cridar. Però quina li'n va fer? Li va enganxar al revés, el de davant al darrera i el del darrera al davant. Quan el gegant es va veure d'aquella manera, no sabia pas el que li passava; corria i, com que tenia la cara al clatell, li semblava que anava d'esquena i, quan reculava, creia que caminava endavant. No va pas poder entendre el que li passava, i cridava com un boig; feia uns crits tan forts, que feien trontollar totes les muntanyes i, cridant i corrent, i, corrent i cridant, es va tornar boig de debò.

Les tres germanes es van compadir de totes les pobres dones que havia matat i penjat el gegant. Les van despenjar totes, van cercar el cap de cada una i els el van enganxa. Totes van tornar a viure i se'n van del palau, amb ganes de no tornar-hi mai més. N'hi havia tantes i tantes que, entre totes, van cobrir més de set llegües de camí. Les tres germanes anaven davant de totes i, quan van passar per davant de casa seva que era allí a la vora, s'hi van quedar, mentre que totes les altres, que eren de qui sap a on de lluny, van seguir la seva via.

I no us diré res més,
perquè, si us deia tot el que sabia,
no restaria res per a un altre dia.

* * *

Amades i Gelats, Joan. *Folklore de Catalunya: Rondallística (Rondalles-Tradicions-Llegendes)*. Rondalla 125. Recollida de boca d'ANTÒNIA GISPERT, de Barcelona (1922).

Proposta per a CS de Primària: L'ós blanc

Una vegada era una noia pobra que anava captant. Va ha ver de travessar un bosc i et topa amb un ós blanc. Anava per fugir, i l'ós li diu:

- On vas, Roseta? -perquè la noia es deia Roseta.

- Em fas por!

- No en tinguis de por!; sóc un príncep encantat, i per què em pugui estar desencantat he de trobar una noia que em faci companyia quatre mesos.

- Doncs, jo te'n faré.

Des d'aquell dia la noia i l'ós van viure plegats, i en arribar la fi dels quatre mesos, l'ós va perdre l'encantament i es va convertir en un galant fadrí.

Abans de separar-se, li va preguntar ell:

- T'agradaria casar-te amb mi?

- Sí!, de debò!

- Doncs, mira, ara me n'he d'anar corrents al palau del rei, que és el meu pare. D'ací a tres setmanes tornaré a cercar-te i ens casarem. Si no torno en tres setmanes, no et pensis res de bo; o bé serà que m'han mort, o bé que estic en perill.

La Roseta marxa del bosc tota consirosa i pel camí troba una velleta:

- On vas, bona noia?

- Ai, velleta! -diu posant-se a plorar. I comença a explicar-li com havia trobat l'ós i els tractes que havien tingut.

- Mira, jo t'ajudaré. Pren aquests tres miralls i digue'm què hi veus,

- Al primer hi veig un camí. Al segon, una ciutat. Al tercer, ai, pobra de mi!, al tercer hi veig un palau amb el príncep que festeja una donzella.

- Doncs, mira -diu la velleta-. Posa't ara mateix en camí cap al palau i vés a llogar-t'hi. Ací et regalo una agulla de cosir que fa llum quan a la nit s'hi cus; una bossa que fa l'olor més fina del món, i una espasa que quan es desembeina fa música, però que no es pot tocar pel tall. Amb aqueixos tres objectes ja t'apanyaràs per a poder parlar amb el príncep.

Se'n va al palau, s'hi lloga, i a la princesa de seguida li van dur la nova que la criada Roseta tenia una agulla que feia llum a la nit. Ho va voler veure, i quan n'estava convençuda, li diu que li vengui aquella agulla.

- Ja l'hi vendré, senyoreta, però m'ha de deixar parlar una hora amb el seu promès.

Ho fan, però com que al príncep li van posar dormitori a la copa en què bevia, quan va ésser davant d'ell el va trobar adormit.

Veient la noia que això no li havia sortit bé, un dia a la tarda que va haver de sortir, desembolica la bossa que feia l'olor més fina del món, va perfumar tot el palau i que tothom flairava d'aquell perfum.

La princesa preguntà què ho feia, i li van dir que era una bossa que tenia la Roseta.

Se'n va a trobar-la i li diu que l'hi ha de vendre.

- L'hi vendré, senyoreta, si em deixa parlar una hora amb el seu promès. Hi consent la princesa, mana que posin dormitori a la copa del príncep, i quan la Roseta va anar per a parlar-hi, es va trobar que dormia.

Disgustada la noia que dues vegades li hagués sortit malament la prova, desembeina l'espasa que feia música, i tot seguit pel palau va sentir-se aquella meravella.

En saber-ho la princesa, se'n va amb la Roseta, i li diu:

- Costi el que costi, m'has de vendre aqueixa espasa.

- De bona gana, senyoreta, però m'ha de permetre en raonar una hora amb el seu promès.

Un criat que ho va sentir, com igualment ho havia sentit tot i observat tot les altres dues vegades, ell que se'n va al príncep, i li diu:

- Senyoret, no em descobreixi, però la princesa fa dos dies que li dóna dormitori; quan aquesta nit li doni la copa per beure, que no se n'adoni ella, llenci el de dins i faci l'adormit...

Encara no li havia acabat de dir tot i entra la princesa i es posa al costat del seu promès i vinga enraonar pels colzes.

El príncep estava distret pensant en el que li havia dit el criat, i a l'hora de sopar, va estar a l'aguait i, efectivament, va veure que la princesa li posava una cosa dins la copa.

Amb la copa als dits, el príncep va fer com aquell que es bevia el vi que hi havia dins, però el que va fer va ser llançar-lo, i després va fer com aquell que tenia son.

Se'n va al seu quarto mig endormiscat, fa veure que tenia son, es queda adormit de per riure, i quan hi entra la Roseta, li diu per tota presentació:

- Que no et recordes de quan eres un ós blanc?

- Sí que me'n recordo!

- Que no te'n recordes que em vas prometre que et casaries amb mi?

- Sí; i m'hi casaré si tu ho vols.

- Què en faràs de l'altra promesa?

- La deixaré, perquè si un té una caixeta de la qual en perd la clau i en fa fer una altra, quan troba la primera clau desa la segona. Tu ets qui em va desencantar, i amb tu em toca casar-me.

Estant en això se senten uns grans esgarips. La princesa, tot i havent-li dit la Roseta que la espasa sonava però que no es podia tocar la fulla, va tocar-la i es va quedar convertida en un camell.

Com que no van saber desencantar-la fins que van anar a demanar-ho a la velleta, i la velleta va costar molt de trobar, entretant es van casar el príncep i la Roseta i van ésser molt feliços.

* * *

Proposta per a primer cicle d'ESO: L'estudiant del rei

Una vegada era una noia, filla d'una casa de pagès molt pobra. Tenia molta vivesa i sabia força de llegir, i se li esdevingué un dia el pensament que era bona per a alguna cosa més que no pas per a guardar cabres. Ella que es vesteix d'home, agafa un sarronet i se'n va a córrer món, sense saber on anava. ...

Camina que caminaràs, per últim, tota cansada, arriba a una font en la qual s'atura a reposar. I heus aquí que tan bon punt hi és, se li presenta una gran senyora, molt formosa, i li diu:

- ¿On vas, noia, per aqueixes terres tota sola?

La noia, que anava vestida d'home, molt ben disfressada, en veure's descoberta, quedà tota parada, mes divent resposta a la senyora, li contes-tà com si no hagués parat esment en aquella cosa, i li digué:

- Sóc un pobre estudiant que vaig pel món, per si en alguna casa em vo-len.

I la senyora que li diu:

- Sigues bona persona i no facis mal a ningú.

I al mateix temps li donà un bastonet, dient-li que el guardés bé, perquè podria venir el cas que li servis de molt, i que sempre que es trobés en necessitat, no havia de fer més que anar a la font i demanar-la, que ella l'ajudaria.

La noia fou molt contenta, i se n'anà pel món amb la vareta a la mà, pre-guntant a totes les cases que trobava si els calia un estudiant o sabien alguna que en cerquessin. Mes enlloc no en necessitaven. I la noia, cami-na que caminaràs, fins que a l'últim arribà a una masia on li digueren que al palau del rei en buscaven.

Podeu comptar quin salt li va fer el cor; no s'atrevia a anar-hi, però a l'úl-tim s'hi arriscà. S'hi dirigeix; demana pel senyor rei, la fan entrar, s'age-nolla als seus peus i li demana si el vol prendre per estudiant del seu fill, que ja sabia que en buscava. El rei s'agradà de la seva figura i va quedar

- se'l, i veient-lo després tan eixerit i viu, li concedí tota la seva confian-ça, de manera que no es feia res al palau que ell no fos consultat.

Això fou la seva desgràcia, perquè tots els criats li agafaren enveja i jura-ren fer-lo perdre. En concertaren una de ben tramada, se'n van al rei i li diuen:

- L'estudiant s'ha vanagloriat davant nostre que faria tornar nou tot l'a-ram vell que Vostra Majestat té a la cuina.

- Això ha dit?

- I més d'una i dues vegades

- Doncs feu-lo pujar.

L'anaren a buscar, i quan fou davant del rei, aqueix que li diu:

- ¿Tu t'has vantat que faries tornar nou tot l'aram vell de la meva cuina?

Jo? No, senyor.

Mes els criats insistiren, i el rei que diu:

-Tu ho has dit; tu ho has de fer, o, si no, t'hi va pena de la vida.

La noia tingué un gran desconsol, ja que no sabia com fer-s'ho, però es recordà de la senyora de la font, i ella que se n'hi va i la crida. La senyo-ra que compareix i li diu:

- Què et passa?

- Els criats del rei m'han acusat que havia dit que faria tornar nou tot l'a-ram vell que té el senyor rei a la cuina, i aquest m'ha condemnat a fer-ho, sota pena de la vida.

La senyora que li diu:

- No t'espantis. Aquesta nit fes-te dur tot l'aram a la teva cambra, t'hi tanques i amb la vareta vas tocant-lo peça per peça i se't tornarà nou.

La noia, tota consolada, se'n va anar cap al palau, demanà que li entressin tot l'aram a la seva habitació, i quan fou nit, l'anà fent tornar nou, que tot s'hi emmirallava. L'endemà al matí el tragué i deixà sorprès tothom i més el rei, que en quedà contentíssim. Mes, als criats, això els serví per a posar-li encara més malvolença, i en concertaren una altra per fer-lo perdre.

En el reialme hi havia una fera molt terrible a la qual cada any calia dur una persona perquè se la mengés; aquell any la sort havia tocat al fill del rei, i podeu comptar si aquest n'estava desconsolat. Els criats se n'aprofitaren, i se n'anaren entre compungits i alegres al rei i li digueren que no estigués tan trist, perquè l'estudiant s'havia alabat davant de tots ells que, si volia, agafaria la bèstia fera. Al rei se li obrí un cel, cridà l'estudiant i li digué que ja que s'havia alabat que agafaria la fera, ho anés a fer de seguida. L'estudiant digué que no ho havia dit; mes el rei li contestà :

- Tu te n'has alabat; tu ho has de fer, i, si no, t'hi va pena de la vida.

Per més que protestà la noia, no pogué treure'n res; així és que tota desconsolada se n'anà a la font i cridà la senyora. Aquesta s'aparegué i li diu:

- Què vols?

La noia li explicà què li passava.

- Bé, no t'espantis. Vés a la fera, acosta-t'hi sense cap mena de por, dóna-li un cop amb la vareta al cap, i amb l'altra mà li agafes una de les potes i ja no podrà fer-te res.

La noia ho féu: se'n va anar cap allí on era la bèstia, i s'hi va acostar sense mostrar gens d'esglai; li pegà un cop de vareta al cap, i, agafant-la per una pota, la féu seguir fins al palau amb admiració de tothom.

El rei era fora de si d'alegria, així és que obsequià la noia, o millor l'estudiant, amb tota esplendidesa. Féu fer una gàbia i hi tancà la fera, i l'ensenyava a tothom, contant la gran proesa de l'estudiant. Això serví per a fer més enveja encara als criats, de manera que no pararen fins a preparar-ne una altra.

Se n'anaren al rei i li digueren que l'estudiant, veient que tot li sortia bé, s'havia vanagloriat que faria parlar la bèstia. Al rei li féu gràcia la cosa, i manà cridar l'estudiant, i així que el tingué a la seva presència, li digué:

- Tu t'has vanagloriat que faries parlar la bèstia, i cal que ho facis, perquè, si no, t'hi va pena de la vida.

La noia conegué que la volien perdre, i digué al rei que l'havien enganyat car ella no tenia poder per a tant. Mes aquell no volgué cedir en la paraula, i li manà que ho fes o si no la mataria.

La noia no tingué altre recurs que anar-se'n cap a la font, a demanar l'ajut de la senyora. Aquesta, en veure la tan trista, li demanà què tenia. I ella li digué com per tercera volta la volien fer perdre i havien anat a dir al rei que ella s'havia alabat que faria enraonar la fera i que el rei l'havia amenaçat de mort si no ho feia. La senyora li digué que no s'espantés, que fes reunir tots els senyors del regne. i que quan fossin aplegats, fes tancar la fera en un pati, es tanqués amb ella, li donés un cop de vareta al cap i li digués :

- Fera, fera, per la potestat que tinc, parla: qui et va agafar?

I que la fera li respondria.
La noia se n'anà al palau del rei i demanà a aquest que fes reunir tots els senyors del regne, car desitjava que tots fossin presents quan fes enraonar la fera. El rei hi accedí, i quan tots hi foren, després de baixada la fera en un pati, el rei i cavallers se n'anaren per les finestres a mirar-ho. La noia es ficà al pati, es dirigí a la fera, que romania tota quieta, i, donant-li un cop de vareta al cap, li digué:

-Fera, per la potestat que tinc, parla: qui et va agafar?

I la fera, obrint la boca i parlant, digué:

— Una noia de quinze anys.

Llavors tothom quedà parat. ¿Com podia ser allò, si qui l'havia agafada era l'estudiant? Es començaren a fixar en ell i reconegueren que era una noia. Això pujà de punt llur admiració, i com que havia mostrat tant de talent, sortint-se en bé de tot allò que se li encomanava, el rei en fou summament content i li donà el seu fill per espòs, i així vingué a ésser princesa i més endavant reina.

* * *

Proposta per a segon cicle d'ESO: Qui mana a casa?

Una vegada a la Savina es mogué una baralla molt grossa per veure qui era que manava a ca seua: s'home o sa dona. Es fadrins no hi deien res, però es hòmens casats sí que hi tenien a dir.

- A casa, som jo que duc es calçons -deia un de la Mola.

- I jo també -deia un altre d'es Pujols-. No en mancaria d'altra!

- I jo, encara més! -recalcava fort un altre de Cala Saona-. A on s'hauria vist mai, que manàs sa dona?

- Vos ho pensau -responia un jaiet tot calmós-. Vos ho pensau...

Tots volien comandar, a ca seua. Però ningú ho volia admetre d'es altres. Tant i tant arribaren a porfediarse hòmens casats que, a la fi, resolgueren cridar es batle i tirar junta, que cadascú exposàs ses seues raons i es seus fets per demostrar que a ca seua comandava ell i no sa dona.

Es batle, un home ja vei i d'experiència, se'ls escoltà una bona estona, fent capades, i acabà per dir:

- Mirau, al·lots: si n'hi ha només que sigui un que mos faci veure ben clar que és ell qui comanda a ca seua, jo li regal un sac de farina.

Llavonses sí que s'enverinà sa qüestió. Un per un anaren diguent com se les apanyaven a ca seua. I es batle els anà fent veure, un per un també, que, a's cap i a la fi, era sa dona sa que comandava.

I en voleu, de riaies i befes!

Sa cosa vengué just, i molt, perquè lo que es demostrava ben clar, amb ses raons que anaren treguent tots es que volien manar, era que, fos com fos, ses dones comandaven per totes ses coses. Però, a la fi, així mateix n'hi hagué un prou bregat que demostrà amb uns quants exemples que sí, que era veritat que ell els portava, es calçons, a ca seua.

I es batle i es altres hagueren d'acabar per donar-li sa raó.

- Vostro és es sac de sa farina digué aquell—. Anau a portar es sac i vo' l'ompliré. Lo dit, dit.

L'home se'n va i a's cap d'una mica torna amb un saquet molt petit.

- Home! -li digué es batle-: Ja hauríeu pogut portar un sac més gros. He dit un sac, no una bossota.

- Fotri! -respongué aquell-. Jo ja ho deia i així era sa meua intenció. Però sa dona ha trobat que seria massa abusar i m'ha fet agafar aqueix tan petit.

- Idò no hi ha farina! -sentencià es batle-. Ho veis, valtros mateixos? Ni un!

* * *

Castelló Guasch, J., *Rondaies de Formentera*, Institut d'Estudis Eivissencs, 1976.

Activitats

Sugerim preguntes i qüestions sempre a partir del marc d'un diàleg àgil creatiu. Aquesta activitat ha de ser lúdica i ens hi ajudarà apreciar l'humor i la ironia que hi ha en algunes de les rondalles proposades.

SOBRE LA RONDALLA

ABANS D'EXPLICAR EL CONTE

- Decidir com l'explicarem, quins recursos usarem: (explicat oralment, llegit en veu alta, amb titelles, amb imatges projectades, teatralitzada, amb objectes...)
- Decidir com l'introduïm. A partir de l'exploració del títol (inferències, relacions, hipòtesis...), segons el país d'on vingui. ... Què ens suggereix el títol...

DURANT L'EXPLICACIÓ O LA LECTURA DE LA RONDALLA

- Fer aturades amb preguntes de comprensió i aprofundiment.
Quan?:
 - En acabar el plantejament
 - En trobar el conflicte
 - Abans d'arribar al desenllaç
- Estimular la participació
- Propiciar el diàleg

AL FINAL DE LA RONDALLA

- Relació amb les hipòtesis de l'inici
- Comprensió de l'argument (mots, situacions...)
- Mostrar l'estructura del conte: Com comença? Quin és el problema? Com acaba?
- Inventar nous títols
- Comparació amb altres rondalles semblants
- Representar
- Creació d'una nova rondalla

SOBRE LA TEMÀTICA

(Caldrà adaptar aquestes qüestions a cada rondalla i a cada edat)

- Quin adjectiu encaixa amb la protagonista de la rondalla?. Afegeix el que creus que falta.

Valenta	Desemparada	Feble
Trista	Espavilada	Llesta
Astuta	sàvia	Prudent
.....		

- Comparar les qualitats implicades i preguntar si són exclusives dels homes o les dones.
- De què tracta la rondalla, podeu fer una llista de temes.
- Per quins estats emocionals passa la protagonista: decebuda, il·lusionada, trista, eufòrica, combativa, resignada....
- Què opines del sentit d'iniciativa que té la protagonista?
- Com reacciona el seu entorn?
- El conte es refereix al passat o avui també es podria donar una situació així?
- Què és el que més m'ha agradat del conte.....
- El que menys m'ha agradat del conte.....
- Quina connexió podem establir entre aquest conte amb el dia de la dona?

Més recursos

Trobareu sis contes de protagonistes femenines a:
 GUIA PER TREBALLAR CURTMETRATGES BASATS EN ALGUNES RONDALLES RECOLLIDES PER ENRIC VALOR

- Els guants de la felicitat
- El príncep desmemoriat
- El Castell d'entorn i no entorn
- Abella
- El rei Astoret
- La mestra i el manyà

D'aquests contes se n'ha fet una adaptació en dibuixos animats (entre 8 i 9 minuts) i el GrupIREF n'ha fet una guia completa que trobareu a: [Guies rondalles Enric Valor](#)

Informacions

Us convidem a explorar la nostra nova [web!!](#)

+34 644 495 862 grupiref@grupiref.org Buscar...

INICI GrupIREF - QUI SOM? FILOSOFIA 3/18 OFERTA FORMATIVA Seleccioneu l'idiom

MATERIAIS I RECURSOS DE FILOSOFIA 3/18 ALTRES MATERIAIS I RECURSOS PER TREBALLAR A L'AULA

FILOSCOLES / FILOINSTIS / FILOMESTRES ALTRES INICIATIVES

VOLS ESTAR AL DIA DE LES NOSTRES ACTIVITATS?

FILOSOFIA 3/18

Un projecte educatiu per aprendre a pensar.
"L'educació ha d'assegurar una conducta crítica, creativa i curiosa."
(Matthew Lipman)

CURSOS I TALLERS OBERTS

PROFESSORAT

en línia

Cursos i tallers oberts al professorat de diferents centres educatius d'infantil, primària i secundària, i estudiants universitaris. Reconeputs pel Departament d'Educació.

Voleu fer **FORMACIÓ** al vostre centre?

Voleu ser **FILOSCOLA/FILOINSTI**?

Vols ser **Filomestre/a**?

Per informar-te:

Escriu-nos a: grupiref@grupiref.org

O

Truca'ns al: 644495862 (de dilluns a divendres de 10h a 14h)